

Planlanmamış Gebeliklerin Yaşanma Sıklığı ve Beden İmajına Etkisi

Frequency of Unplanned Pregnancies and Effect on Body Image

Aslı BAYER¹, Ayten TAŞPINAR²

¹Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Uygulama ve Araştırma Hastanesi, Aydın
· aslbayer@yahoo.com · ORCID > 0000-0002-1395-524X

²Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Aydın
· aytaspinar@yahoo.com · ORCID > 0000-0001-7918-2457

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 22 Mart/March 2022

Kabul Tarihi/Accepted: 22 Kasım/November 2022

Yıl/Year: 2023 | Cilt - Volume: 8 | Sayı - Issue: 1 | Sayfa/Pages: 77-90

Atıf/Cite as: Bayer, A. ve Taşpınar, A. "Planlanmamış Gebeliklerin Yaşanma Sıklığı ve Beden İmajına Etkisi"
Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi 8(1), Nisan 2023: 77-90.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Ayten TAŞPINAR

PLANLANMAMIŞ GEBELİKLERİN YAŞANMA SIKLIĞI VE BEDEN İMAJINA ETKİSİ

ÖZ

Amaç: Bu araştırma planlanmamış gebeliklerin sıklığını ve beden imajına etkisini belirlemek amacı ile yapılmıştır.

Yöntem: Araştırma, analitik kesitsel olarak Ekim 2019–Ekim 2020 tarihleri arasında, bir kamu hastanesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini bu hastanenin obstetri polikliniğine rutin izlem için başvuran gebeler, örneklemini ise 300 gebe oluşturmuştur. Araştırma verileri “Gebe Bilgi Formu ve Beden Algısı Ölçeği” ile toplanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ki-kare, Fisher’s Exact ve student t test kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan gebelerin %30’unun gebeliğinin planlanmamış olduğu saptanmıştır. Gebelerin yaşayan çocuk, gebelik, canlı doğum sayıları arttıkça planlanmamış gebelik oranlarının arttığı, daha önce planlanmamış gebelik yaşamının ve gebelikten korunmak için geleneksel yöntemleri kullanmanın da planlanmamış gebelik oranlarını artırdığı, yapılan istatistiksel analizde bu artışların anlamlı olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$). Gebelerin ve eşlerinin sosyo-demografik özelliklerinin gebelerin planlanmamış gebelik oranlarını etkilemediği bulunmuştur ($p > 0.05$). Gebelerin Beden Algısı Ölçeği puan ortalaması 148.24 ± 23.92 , planlayarak gebe kalanların 148.50 ± 21.83 ve planlamadan gebe kalanların ise 147.63 ± 28.32 olup gebeliğin planlanmamış olmasının gebelerin beden imajlarını etkilemediği bulunmuştur ($p = 0.775$).

Sonuçlar ve Öneriler: Bu çalışmada gebelerin üçte birinin gebeliklerinin planlanmamış olduğu, gebelerin beden imaj algılarının orta düzeyde olduğu ve planlanmamış gebeliklerin gebelerin beden imajlarını etkilemediği bulunmuştur. Çiftlere, aile planlaması ve üreme sağlığı konularında eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin prekonsepsiyonel dönemden başlamak üzere verilmesi ve mevcut hizmetlerin gözden geçirilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Beden imajı; Gebelik; Kadın Sağlığı; Planlanmamış Gebelik.

FREQUENCY OF UNPLANNED PREGNANCIES AND EFFECT ON BODY IMAGE

ABSTRACT

Aim: This research was conducted to determine the frequency of unplanned pregnancies and their effects on body image.

Method: The research was carried out as an analytical cross-sectional study between October 2019 and October 2020 in a public hospital. The study population consisted of pregnant women who visited the obstetrics out-patient clinic of the hospital for routine follow-up, whereas the sample consisted of 300 pregnant women. The data for the research were collected using "The Pregnancy Introductory Form and Body Perception Scale". With the SPSS 25 programme, analyses of data were performed using descriptive statistics, chi-square, Fisher's Exact and student t test.

Results: It was determined that 30% of the pregnant women were unplanned pregnancy. While the rates of unplanned pregnancy increased with increased number of living children, number of pregnancies and live births of the pregnant women participating in the study; having a previous unplanned pregnancy and using traditional methods of contraception increased the rate of unplanned pregnancy; and these increments were found to be significant in the statistical analysis ($p < 0.05$). The mean score of the Body Perception Scale was 148.24 ± 23.92 . It was found that those who conceived by planning were 148.50 ± 21.83 and those who got pregnant without planning were 147.63 ± 28.32 , and it was found that unplanned pregnancy did not affect the body images of the pregnant women ($p = 0.775$).

Conclusions and Suggestions: It was found that a third of the pregnant women had unplanned pregnancies, their body image perceptions were moderate and that unplanned pregnancies did not affect the body images of the pregnant women in this study. It is recommended to provide training and consultancy services to couples on family planning and reproductive health, starting from the preconceptional period, and to review the existing services.

Keywords: Body Image; Pregnancy; Unplanned Pregnancy; Women Health.

GİRİŞ

Planlanmamış gebelikler hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde önemli bir halk sağlığı sorunudur. Çiftler için sıkıntıya neden olabilen planlanmamış gebelikler kadınlarda doğum öncesi bakımın geç başlamasına, sigara ve alkol gibi olumsuz sağlık davranışlarına, eş şiddetine, depresyon, intihar düşüncesi, kaygı ve hatta ölüme, çocuklarda ise düşük doğum ağırlığı, çocuk istismarı ve ihmali, çocuklarda davranış sorunları, anne sütü ile beslenme ve aşılama olasılıklarının azalmasına neden olarak dünya çapında milyonlarca kadının ve çocuğun zihinsel ve fiziksel sağlığını tehlikeye atmaktadır (Adeniye ve ark., 2018; Amo-Adjei ve ark., 2016; Barton ve ark., 2017; Naveed ve ark., 2018; Wellings ve ark., 2013; Yanıkke-rem ve ark., 2013).

Düşük ve orta gelirli ülkelerde, planlanmamış gebeliklerin insidansının %14 ile %62 arasında değiştiği bildirilmiştir (Ranatunga & Jayaratne, 2020). Birleşmiş Millet Nüfus Fonu (UNFPA) 2021 verilerine göre, pandemi döneminde 12 milyon kadın aile planlaması yöntemlerine ulaşmakta sorun yaşadığı, bu durumun ise 14 milyon planlanmamış gebeliğe neden olduğu bildirilmiştir (United Nations Population Fund, 2020). Türkiye’de Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması (2018) verilerine göre, araştırma tarihinden önceki son beş yıllık dönem içerisinde gerçekleşen doğumların %75’inin istenen zamanda gerçekleştiği, %11’inin daha sonra olmasının tercih edildiği ve %15’inin de istenmediği saptanmıştır. Sonuç olarak doğum ile sonuçlanan gebeliklerin yaklaşık %26’sı planlanmamış gebelik sonucu gerçekleşmiştir (Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması-2018, 2021). Ulusal çalışmalarda planlanmamış gebelik oranları %14-%41.5 arasında değişmektedir (Coşkun ve ark., 2020; Çırak & Özdemir, 2015; Durmuş, 2019; Ersoy ve ark., 2015; Eryılmaz, 2017; Özkan ve ark., 2020; Şeker ve ark., 2021). Planlanmamış gebelikler medikal, sosyal ve ekonomik problemlere neden olduğu için önemli bir halk sağlığı sorunudur (Coşkun ve ark., 2020; Ersoy ve ark., 2015).

Beden imajı, bir yetişkinin dış görünüşünü algılama biçimi olarak tanımlanmaktadır. Kadın hayatında adolesan, gebelik, postpartum ve menopoz gibi farklı dönemlerinde fizyolojik olarak meydana gelen fiziksel değişiklikler kadının beden imajı algılarını da değiştirebilmektedir (Bacacı & Ejder, 2018; Eryılmaz, 2017; Kumcağız, 2012). Gebelik dönemi de bu fizyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Hızlı değişimlerin yaşandığı gebelik döneminde kadının beden imajı da değişmektedir. Çoğu kadın gebelikte yaşadığı değişiklikleri olumlu karşılarken bazı kadınlarda bu değişimler olumsuz beden imajına neden olabilmektedir (Çırak & Özdemir, 2015; Sağıroğlu, 2019; Türkmen & Yörük, 2022). Yapılan araştırmalar gebelikte fizyolojik değişimlerle birlikte gebenin sosyodemografik özelliklerinin, gebelikten önceki dönemlerde beden imajlarını algılama şeklinin, evlilik ve eşi ile ilgili özelliklerinin ve gebeliğin planlı olup olmasının da

beden imajını algılamada etkili olduğunu göstermiştir (Bacacı & Ejder, 2018; Çırak & Özdemir, 2015; Gümüş ve ark., 2011; Kumcağız, 2012). Kumcağız (2012) çalışmasında sosyoekonomik düzeyi düşük olan gebelerin beden imajının da olumsuz olduğunu belirlemiştir. Aynı çalışmada planlı olarak gebe kalan gebelerin beden imajı plansız olan kadınlara göre daha olumlu olduğu görülmüştür. Planlanmamış gebeliklerin gebelikte kadınların beden imajlarını olumsuz etkilediğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Çırak & Özdemir, 2015; Karaşın, 2021; Demir Alkin & Beydağ, 2020; Kök ve ark., 2018). Bu çalışmaların aksine gebeliğin planlı olup olmamasının beden imajını etkilemediğini gösteren çalışmalarda bulunmaktadır (Eryılmaz, 2017; Gümüş ve ark., 2011; Özkan ve ark., 2020; Şeker ve ark., 2021).

Gebelik döneminin beden imajı algısına etkileri göz önüne alındığında ebe ve hemşirelerin kadınları gebelik dönemlerinde beden imajı açısından da değerlendirmeleri ve gebelikte meydana gelen psikolojik ve fizyolojik değişikliklerin geçici olduğunun gebelere anlatılması önemlidir. Planlanmamış gebeliklerde beden imajı algılarına ilişkin yapılan araştırmalar literatürde sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle, yapılan bu çalışmanın, konuyla ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı, planlanmamış gebeliklerin sıklığı ve beden imajına etkisini belirlemektir.

Araştırmanın Soruları:

- Planlanmamış gebeliklerin görülme sıklığı nedir?
- Planlanmamış gebelikleri etkileyen faktörler nelerdir?
- Planlanmamış gebelikler beden imajını etkiler mi?

YÖNTEM

Araştırmanın Etik Yönü: Bu çalışma Helsinki Deklarasyonu ilkelerine uygun olarak yapılmıştır. Araştırmanın etik kurul izni Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan (Protokol No: 2019/058), kurum izni de Aydın İl Sağlık Müdürlüğü'nden alınmıştır. Araştırmaya dâhil edilen gebeler araştırma ile ilgili bilgilendirilmiş ve sözlü onamları alınmıştır.

Araştırmanın Tipi: Araştırma analitik-kesitsel bir çalışmadır.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı: Araştırma Aydın Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi Obstetri polikliniğine, rutin izlem için başvuran gebeler ile Ekim 2019 – Ekim 2020 tarihleri arasında yürütülmüştür.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme: Araştırmanın evrenini Aydın Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi Obstetri polikliniğine, rutin izlem için başvuran gebeler oluşturmuştur. Örneklem hacminin hesaplanmasında G*Power analizi kullanılmıştır. Kumcağız (2012)'in gebe kadınlarda beden algısı ve benlik saygısının bazı değişikliklere göre incelenmesi adlı çalışmasında, beden algısı puan ortalaması isteyerek gebe kalan kadınlarda 133.79 ± 30.3 , istemeden gebe kalan kadınlarda 118.9 ± 25.0 bulunmuştur. Buna göre G*Power 3.0.10 güç analizi etki büyüklüğü 0.54, $\alpha = 0.05$ ve %98 güç alınarak yapılan hesaplamada en az gebe sayısı 224 bulunmuştur. Çalışma 300 gebe ile tamamlanmıştır ($n=300$).

Araştırmaya dahil edilme kriterleri: Araştırmaya en az ilkökul mezunu, Türkçe konuşabilen anlayabilen, 18-35 yaşları arasında olan ve canlı, tekil gebeliği olan tüm kadınlar dâhil edilmiştir.

Araştırmadan dışlanma kriterleri: Herhangi bir sistemik (kalp, diyabet gibi) ve fiziksel ve psikolojik rahatsızlığı ya da gebelik komplikasyonu bulunan (plasenta previa, preeklampsi, prezantasyon bozukluğu, intrauterin gelişme geriliği, intrauterin ölü fetüs, makrozomik bebekler, fetal distres vb) gebeler araştırmaya dahil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları: Araştırma verileri Gebe Bilgi Formu ve Beden Algısı Ölçeği ile toplanılmıştır.

Gebe Bilgi Formu: Bu form araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olup (Coşkun ve ark., 2020; Çırak & Özdemir, 2015; Durmuş, 2019; Ersoy ve ark., 2015; Eryılmaz, 2017; Özkan ve ark., 2020; Şeker ve ark., 2021) gebelerin sosyo-demografik ve obstetrik özelliklerini içermektedir. Bu form, araştırmacı tarafından gebeler ile yüz yüze görüşme tekniği ile doldurulmuştur. Formun uygulama süresi 10-15 dakikadır.

Beden Algısı Ölçeği: Bedenin çeşitli parçalarından hoşnutsuzluk durumunun ölçüldüğü ölçek, Secord ve Jourard (1953) tarafından geliştirilmiştir. 40 maddelik ölçekte alınan düşük puanlar, hoşnutsuzluğun yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin ülkemizdeki geçerlik çalışması Hovardaoğlu (1993) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek her bir maddesi bir organ veya bedenin bir bölümü ya da işlevi ile ilgili 40 maddeden oluşmaktadır. Maddeler 5'li Likert tipi puanlama (1-hiç beğenmiyorum, 5- çok beğeniyorum) ile değerlendirilir. Ölçekten tek puan elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 40, en yüksek puan 200'dür. Ölçek puan artışı daha olumlu vücut algısını ifade etmektedir. Ölçeğin kesme puanı 135 olup, 135 altında puana sahip olanlar beden algısı düşük grup olarak tanımlanmaktadır. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında Cronbach Alpha katsayısı 0.91 olarak belirlenmiştir (Hovardaoğlu, 1993). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0.95'dir.

Ön Uygulama: Araştırmacılar tarafından geliştirilen gebe bilgi formunun anlaşılabilirliğini ve uygulanabilirliğini değerlendirebilmek amacıyla Aydın Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi'ne kontrol amacı için gelen 10 gebe ile ön görüşme yapılmıştır. Ön görüşme yapılan gebelerin verileri analize dâhil edilmemiştir.

Verilerin Toplanması: Veriler, mesai saatleri içinde araştırmacı tarafından kuruma gidilerek toplanmıştır. Araştırmaya dâhil edilme kriterleri göz önünde bulundurularak gebeler ile tanışılmış araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden gebelerle gebe bilgi formu yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak, Beden Algısı Ölçeği ise gebelerin kendileri tarafından doldurulmuştur.

Verilerin Değerlendirilmesi: Verilerin istatistiksel analizinde Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 25.0 programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı veriler yüzdelik, aritmetik ortalama, standart sapma ile gösterilmiştir. Sayısal verilerin normal dağılıma uygunluğu için Kolmogorov-Smirnov testi yapılmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği saptanmıştır. Verilerin analizinde ki-kare, Fisher's Exact ve student t test kullanılmıştır. İstatistiksel değerlendirmede verilerin anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Gebelerin gebeliklerine ilişkin özelliklerin dağılımı (n=300).

Özellikler	n	%
Gebeliğin Planlı Olma Durumu		
Evet	210	70.0
Hayır	90	30.0
Daha Önce Planlanmamış Gebelik Yaşama Durumu		
Evet	59	19.7
Hayır	241	80.3
Önceki Planlanmamış Gebeliklerin Sonlanma Şekli (N=59)		
Doğum	37	62.7
Düşük	14	23.7
Küretaj	8	13.6
Gebeliğin Devamını İsteme Durumu		
Gebeliğime devam etmek istiyorum	295	98.3
Gebeliğimi sonlandırmak istiyorum	2	0.7
Kararsızım	3	1.0
Gebelerin Eşlerinin Gebelik Hakkındaki Düşünceleri		

İstiyor	288	96.0
İstemiyor	6	2.0
Kararsız	6	2.0
Gebelerin Gebeliklerini Sonlandırma Girişimleri		
Hayır, bir girişimde bulunmadım	272	90.7
Düşündüm ancak bir girişimde bulunmadım	26	8.7
Düşürmek için ada çayı içtim	2	0.6
Gebelik süresi (hafta)		
2-12	65	21.7
13-28	105	35.0
29-40	130	43.3
Gebelik haftası ortalaması \pm SS*	23 \pm 11.15	

*Standart sapma

Gebelerin %70'inin gebeliklerinin planlı, %30'unun planlanmamış olduğu, birden fazla gebeliği olanların %19.7'sinin daha öncede planlanmamış gebelik yaşadıkları saptanmıştır. Daha önce planlanmamış gebeliği olanların %62.7'si gebeliklerinin doğumla sonlandığını belirtmişlerdir. Gebelerin %98.3'ünün, eşlerinin %96'sının gebeliğin devam etmesini istedikleri saptanırken gebelerin %8.7'si gebeliğini sonlandırmayı düşündüğünü ama bir girişimde bulunmadığını ve %0.6'sı düşürmek için ada çayı içtiğini ifade etmiştir. Gebelerin gebelik haftası ortalaması 23 \pm 11.15'dir (Tablo 1).

Tablo 2. Gebelerin ve eşlerinin sosyo-demografik özelliklerine göre planlanmamış gebelik yaşama durumlarının karşılaştırılması (n=300)

Özellikler	n(%) ^a	Gebelik		p Değeri
		Planlı	Planlanmamış	
		n(%) ^b	n(%) ^b	
Yaş				
18-20	20(6.7)	14(70.0)	6(30.0)	0.385*
21-30	193(64.3)	140(72.5)	53(27.5)	
31-35	87(20.0)	56(64.4)	31(35.6)	
Eğitim Durumu				
İlkokul/Ortaokul Mezunu	113(37.7)	79(69.9)	34(30.1)	0.966*
Lise Mezunu	98(32.7)	68(69.4)	30(30.6)	
Üniversite Mezunu	89(29.6)	63(70.8)	26(29.2)	
Çalışma Durumu				

Çalışmayan/Ev Hanımı	200(66.7)	136(68.0)	64(32.0)	0.350**
Çalışan	100(33.3)	74(74.0)	26(26.0)	
Gelir Durumu Algısı				
Gelir Giderden Az	122(40.7)	84(68.9)	38(31.1)	0.921*
Gelir Gidere Denk	162(54.0)	115(71.0)	47(29.0)	
Gelir Giderden Fazla	16(5.3)	11(68.8)	5(31.3)	
Resmi Nikâh				
Var	290(96.7)	205(70.7)	85(29.3)	0.173**
Yok	10(3.3)	5(50.0)	5(50.0)	
Beden Kitle İndeksi (kg/m²)				
Zayıf (≤18.5)	25(8.3)	20(80.0)	5(20.0)	0.471*
Normal (18.6–24.9)	170(56.7)	116(68.7)	54(31.3)	
Kilolu (25-29.9)	72(24.0)	53(73.6)	19(26.4)	
Obez (30≥)	33(11.0)	21(63.6)	12(36.4)	
Eşin yaşı				
20-30	143(47.7)	108(75.5)	35(24.5)	0.058**
31-45	157(52.3)	102(65.0)	55(35.0)	
Eşin Eğitim Durumu				
İlkokul/ortaokul Mezunu	120(40.0)	86(71.7)	34(33.3)	0.413*
Lise Mezunu	94(31.3)	69(73.4)	25(26.6)	
Üniversite Mezunu	86(28.7)	55(64.0)	31(36.0)	
Yaş Ortalaması±SS*** 27.49±4.76				
Eşin Yaş Ortalaması±SS*** 31.21±5.10				

^aSütun yüzdesi; ^b Satır yüzdesi, *Ki kare, **Fisher's Exact test; *** Standart sapma

Gebelerin yaş ortalaması 27.49±4.76 olup %37.7'sinin ilkökul/ortaokul mezunu, %66.7'sinin çalışmadığı (ev hanımı), %59.3'ünün gelirini giderine denk/fazla algıladıkları, %96.7'sinin resmi nikâhının olduğu, %56.7'sinin gebe kalmadan önceki BKİ normal (18.6–24.9), olduğu saptanmıştır. Gebelerin eşlerinin yaş ortalaması 31.21±5.10 olup %40'ının ilkökul/ortaokul mezunu olduğu bulunmuştur. 31-35 yaş grubunda olan (%35.6), lise mezunu olan (%30.6), çalışmayan (%32), gelirini giderinden fazla algılayan (%31,3), resmi nikâhı olmayan (%50), obez olan (%36.4), eşinin yaşı 31-45 arasında olan (%35) ve eşi üniversite mezunu olan (%36) gebelerin planlanmamış gebelik oranları en yüksek bulunmuş olmasına rağmen gebelerin ve eşlerinin sosyodemografik özelliklerinin planlanmamış gebelik oranlarını istatistiksel düzeyde etkilemediği saptanmıştır (p>0.05), (Tablo 2).

Tablo 3. Gebelerin obstetrik özelliklerine göre planlanmamış gebelik yaşama durumlarının karşılaştırılması (n=300)

Özellikler	n(%)*	Gebelik		p Değeri
		Planlı	Planlanmamış	
		n(%) ^b	n(%) ^b	
Yaşayan Çocuk Sayısı				
Hiç Yok	129(43.0)	106(82.2)	23(17.8)	<0.001*
1	111(37.0)	77(69.4)	34(30.6)	
2-4	60(20.0)	27(45.0)	33(55.0)	
Gebelik Sayısı				
İlk Gebelik	111(37.0)	88(79.3)	23(20.7)	<0.001*
2	99(33.0)	73(73.7)	26(26.3)	
3-5	90(30.0)	49(54.4)	41(45.6)	
Canlı Doğum Sayısı				
Canlı Doğum Yok	129(43.0)	106(82.2)	23(17.8)	<0.001*
1	111(37.0)	77(69.4)	34(30.6)	
2-4	60(20.0)	27(45.0)	33(55.0)	
Daha Önce Planlanmamış Gebelik Yaşama Durumu				
Evet	59(19.7)	31(52.5)	28(47.5)	0.002**
Hayır	241(80.3)	179(74.3)	62(25.7)	
Gebelikten Korunma Yöntemi Kullanma Durumu				
Modern Yöntemler	89(29.7)	139(80.7)	33(19.3)	<0.001**
Geleneksel Yöntemler	39(13.0)	47(52.8)	42(47.2)	
Hiç Korunmayan	172(57.3)	24(61.5)	15(38.5)	
Yaşayan Çocuk Sayısı Ortalaması±SS*** 0.82±0.87				
Gebelik Sayısı Ortalaması±SS*** 2.08±1.09				
Canlı Doğum Sayı Ortalaması ±SS*** 0.82±0.87				

^a Sütun yüzdesi; ^b Satır yüzdesi; *Ki kare; **Fisher's Exact test; *** Standart sapma

Gebelerin yaşayan çocuk sayısı ortalaması 0.82±0.87, gebelik sayısı ortalaması 2.08±1.09 ve canlı doğum sayı ortalaması 0.82±0.87'dir. Gebelerin %57.3'ünün gebe kalmadan önce hiç korunmadığı, %29.7'sinin modern yöntemleri, %13'ünün geleneksel yöntemleri kullandıkları bulunmuştur. Yaşayan çocuğu olmayan gebelerin %17.8'inin, 2-4 yaşayan çocuğu olanların %55'inin, ilk gebeliğini yaşayanların %20.7'sinin, 3-5. gebeliği olanların %45.6'sının, hiç canlı doğumu olmayanların %17.8'inin, 2-4 canlı doğumu olanların %55'inin gebeliklerinin planlanmamış olduğu saptanmıştır. Gebelerin yaşayan çocuk, gebelik ve canlı doğum sayıları

artıkça planlanmamış gebelik oranlarının arttığı, yapılan istatistiksel analizde bu artışların istatistiksel düzeyde anlamlı olduğu bulunmuştur ($p < 0.001$). Daha önce planlanmamış gebeliği olanların (%47.5) olmayanlara göre (%25.7) bu gebeliklerinde planlanmamış gebelik oranlarının istatistiksel düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p = 0.002$). Gebe kalmadan önce geleneksel aile planlaması yöntemlerini kullanan gebelerin planlanmamış gebelik oranları (%47.2) modern yöntemleri kullananlara (%19.3) ve hiç yöntem kullanmayanlara (%38.5) göre yüksek bulunmuştur. Yapılan istatistiksel analizde gebelikten önce korunma yöntemi kullanma durumunun gebelerin planlanmamış gebelik yaşamalarını istatistiksel düzeyde etkilediği bulunmuştur ($p < 0,001$), (Tablo 3).

Tablo 4. Gebelerin Beden Algısı Ölçeği puan ortalamaları ve Gebelerin planlanmamış gebelik yaşama durumlarına göre Beden Algısı Ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=300)

Gebelik	n	Beden Algısı Ölçeği		t	p Değeri	%95 Güven Aralığı	
		Ort±SS*				Alt	Üst
Planlı	210	148.50±21.83		0.286	0.775	-5.07	6.80
Planlanmamış	90	147.63±28.32				-5.75	7.47

* Standart sapma

Gebelerin Beden Algısı Ölçeğinden minimum 46 maksimum 200 puan aldıkları, ölçek puan ortalamasının 148.24±23.92 olduğu tespit edilmiştir. Planlı gebeliği olan gebelerin Beden Algısı Ölçeği puan ortalaması 148.50±21.83, planlanmamış gebeliği olanların 147.63±28.32 olup gebeliğin planlanmamış olmasının gebelerin beden imajlarını etkilemediği bulunmuştur ($p = 0.775$), (Tablo 4).

TARTIŞMA

Planlanmamış gebeliklerin sıklığını ve beden imajına etkisini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, yaklaşık her üç gebeden birinin gebeliğinin planlanmamış olduğu tespit edilmiştir. Planlanmamış gebelik görülme sıklığı Japonya'da %41, İsveç'te %34, Pakistan'da %38 ve İranda %18 olarak bildirilmiştir (Engstrand & Kopp Kallner, 2018; Habib ve ark., 2017; Huynh ve ark., 2020). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2018) verilerine göre, son beş yıl içindeki doğumların yaklaşık %26'sının planlanmamış gebelik olduğu saptanmıştır (Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması-2018, 2021). Ulusal çalışmalarda ise, planlanmamış gebelik görülme sıklığının %14 ile %41.5 arasında değiştiği görülmektedir (Coşkun ve ark., 2020; Çırak & Özdemir, 2015; Durmuş, 2019; Ersoy ve ark., 2015; Eryılmaz, 2017; Özkan ve ark., 2020; Şeker ve ark., 2021). Çalışmamızda, gebelerin beşte birinin daha öncede planlanmamış gebeliklerinin olduğu ve planlanmamış gebelik yaşayanların

çoğunluğunun gebeliği doğumla sonlandığı saptanmıştır. Hem çalışmamızın bulguları hem de literatür bulguları planlanmamış gebeliklerin dünyada ve ülkemizde yüksek oranlarda olduğunu göstermektedir. Planlanmamış gebelikler medikal, sosyal ve ekonomik problemlere neden olması nedeniyle önemli bir halk sağlığı sorunudur. Çalışmamızın bulgularının ebelerin ve diğer sağlık personellerinin aile planlaması hizmet sunumlarında kadınlara yapacakları eğitim ve danışmanlığın önemini ortaya koyması açısından değerli olduğu düşünülmektedir.

Planlanmamış gebeliklerin nedenlerini belirlemeye yönelik yapılan araştırmalar, sosyodemografik ve ekonomik faktörlere odaklanmıştır (Borges ve ark., 2016; Moges ve ark., 2020). Çalışmamızda, gebelerin ve eşlerinin sosyodemografik özelliklerinin planlanmamış gebelik oranlarını istatistiksel düzeyde etkilemediği saptanmıştır. Afrika'da (2018) yapılan bir çalışmada planlanmamış gebeliği olan kadınların %95'inin bekar olduğu, çalışmadığı ve 40 yaşın üzerinde olduğu belirlenmiştir (Moges ve ark., 2020). Brezilya'da planlanmamış gebelik yaşayan kadınlar ile yapılan çalışmada ise, kadınların %34.1'inin eğitim seviyesinin düşük olduğu bulunmuştur (Borges ve ark., 2016). Bu çalışmaların aksine, çalışma bulgularımızın planlanmamış gebeliklerin sosyodemografik özellik gözetmeksizin tüm kadınlar arasında yaşandığını göstermesi, aile planlaması hizmetlerinin planlanması ve sunumunda sağlık profesyonellerine yol göstermesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamızda gebelerin gebelik, yaşayan çocuk ve canlı doğum sayıları arttıkça planlanmamış gebelik oranlarının da arttığı bulunmuştur. Aynı zamanda planlanmamış gebelik yaşayan kadınların gebe kalmadan önce yaklaşık yarısının (%47.2) geleneksel aile planlaması yöntemlerini kullandığı, %38.5'inin hiç yöntem kullanmadığı ve kontraseptif kullanma durumunun planlanmamış gebelik oranlarını artırdığı saptanmıştır. Ersoy ve ark. (2015)'in çalışmalarında planlanmamış gebeliği olan kadınların %34.5'inin gebelik istememesine rağmen, herhangi bir kontraseptif yöntem kullanmadığı saptanırken gebelerin gebe kalmadan önce en sık kullandıkları kontraseptif yöntemin (%35.5) geri çekme olduğu belirlenmiştir. Çalışmamızın bulgularındaki oranlar ile bu çalışmanın bulgularındaki oranlar farklı da olsa her iki çalışmada da kadınların büyük bir çoğunluğunun korunmadığı ya da geleneksel yöntemlerle korundukları dikkat çekmektedir. Bu sonuçlar bize kadınlara yönelik aile planlaması konusunda eğitim, yöntem ulaşılabilirlik ve doğru uygulama eksikliğinin olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmamızda gebelerin Beden Algısı Ölçeği toplam puan ortalamasının orta düzeyde (148.24 ± 23.92) (ölçek puanı min:40; maks:200) olduğu saptanmış olup planlanmamış gebeliklerin gebelerin beden imajlarını etkilemediği bulunmuştur. Bu çalışmanın bulgularına benzer şekilde Özkan ve ark. (2020), Gümüş ve ark. (2011), Şeker ve ark. (2021) ve Eryılmaz (2017) çalışmalarında gebeliğin planlanmamış gebelik olması ile beden imajı arasında istatistiksel olarak anlamlı

farklılık olmadığını saptamışlardır. Çalışma bulgularımızın aksine Fard ve ark. (2022)'nin, Kumcağız (2012)'in, Kök ve ark. (2018)'nin, Karaşın (2021)'in gebelerle, Demir Alkin ve Beydağ (2020)'in üç ve üzeri gebeliği olan kadınlarla ve Çırak ve Özdemir'in (2015) adolesan gebelerle yaptıkları çalışmada, gebeliği planlı olan kadınların beden imajı, gebeliğini planlanmamış olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Literatürde yapılan çalışma sonuçları arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılığın çalışmaların ülkenin farklı sosyodemografik bölgelerinde ve farklı beden algısı ölçeği kullanılarak yapılmış olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmaya katılan gebelerin yaklaşık üçte birinin gebeliklerinin planlanmamış olduğu, gebelerin yaşayan çocuk, gebelik, canlı doğum sayıları arttıkça planlanmamış gebelik oranlarının arttığı, daha önce planlanmamış gebelik yaşamının ve gebelikten korunmak için geleneksel yöntemleri kullanmanın da planlanmamış gebelik oranlarını artırdığı bulunmuştur. Gebelerin beden imaj algılarının orta düzeyde olduğu ve planlanmamış gebeliklerin gebelerin beden imajlarını etkilemediği bulunmuştur.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda, ebe ve hemşirelerin kadınlara ve eşlerine, istedikleri zaman ve bakabilecekleri sayıda çocuk sahibi olabilmeleri için prekonsepsiyonel dönemden başlayarak aile planlaması ve üreme sağlığı konularında eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin yapılması, mevcut hizmetlerin gözden geçirilmesi, gebelik ve çocuk sayısı fazla olan, geleneksel aile planlaması kullanan kadınlara daha fazla zaman ayırmaları ve destek olmaları önerilebilir. Ebe ve hemşirelerin antenatal izlemlerde gebeleri fizyolojik ve psikolojik yönden bir bütün olarak değerlendirerek gebelerin beden imaj algılarının belirlenmesi, bu doğrultuda gebelere bireysel yada doğuma hazırlık sınıflarında verilen eğitim programında beden imajı kavramına daha geniş yer verilerek beden imajı düşük olan gebelere beden algısını geliştirmeye yönelik etkin ve kaliteli danışmanlık hizmeti sunulması önerilebilir.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırmanın veri toplama esnasında kullanılmış olan veri toplama formlarındaki bilgiler araştırmaya katılmayı kabul eden gebelerin kendi istekleri doğrultusunda doldurulmuş olup veriler sadece araştırmaya katılan gebeleri temsil etmektedir. Araştırma, sadece bir hastaneye başvuran gebelerle yapılmış olmasından dolayı diğer merkezlere genellenemez.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Yazar Katkı Oranları

Çalışmanın Tasarlanması: AB(%50), AT(%50)

Veri Toplanması: AB(%100)

Veri Analizi: AB(%40), AT(%60)

Makalenin Yazımı: AB(%60), AT(%40)

Makale Gönderimi ve Revizyonu: AT (%100)

KAYNAKÇA

- Adeniyi, O.V., Ajayi, A.I., Moyaki, M.G., Goon, D.T., Avramovic, G. & Lambert, J. (2018). High rate of unplanned pregnancy in the context of integrated family planning and HIV care services in South Africa. *BMC Health Services Research*, 27(18), 140.
- Amo-Adjiei, J. & Tuoyire, D.A. (2016). Effects of planned, mistimed and unwanted pregnancies on the use of pre-natal health services in Sub-Saharan Africa: A multicountry analysis of demographic and health survey data. *Tropical Medicine & International Health*, 21(12), 1552-1561.
- Bacacı, H. & Ejder, A.S. (2018). Gebelerde beden imajı algısı ve distres arasındaki ilişki. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 76-82.
- Barton, K., Redshaw, M., Quigley, M.A. & Carson, C. (2017). Unplanned pregnancy and subsequent psychological distress in partnered women: A cross-sectional study of the role of relationship quality and wider social support. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 17, 44. doi: 10.1186/s12884-017-1223-x
- Borges, A.L.V., Barrett, G., Santos, O.A.S., Nascimento, N.C., Cavaalhier, F.B. & Fujimori, E. (2016). Evaluation of the psychometric properties of the London measure of unplanned pregnancy in Brazilian Portuguese. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 16, 244. doi: 10.1186/s12884-016-1037-2.
- Coşkun, A.M., Arslan, S. & Okcu, G. (2020). Gebe kadınlarda gebelik algısının stres, demografik ve obstetrik özellikler açısından incelenmesi. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 17(1), 1-8. doi:10.5222/HEAD.2020.001.
- Çırak, R. & Özdemir, F. (2015). Adölesan gebelerde beden imajı algısının belirlenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 18(3), 214-21.
- Demir Atkin, E. & Beydağ, K.D. (2020). Üç ve üzeri gebeliği olan kadınların algıladıkları stres düzeyi ve kendilerini algılama düzeyi ilişkisi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 11(3), 228-238.
- Durmuş, F. (2019). Planlanmamış gebeliklerin aile üzerine etkileri. *Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı. Uzmanlık Tezi. T.C. Marmara Üniversitesi, İstanbul.*
- Engstrand, S. & Kopp Kallner, H. (2018). Cost of unintended in Sweden-a possibility to lower costs by increasing LARC usage. *Contraception*, 97, 445-450.
- Ersoy, E., Karasu, E.Y., Çelik, E., Ersoy, A.Ö., Tokmak, A. & Taşçı, Y. (2015). Gebeliği plansız olan kadınların kişisel özellikleri ve kontrasepsiyon hakkındaki düşünceleri. *Journal of Clinical and Experimental Investigations*, 6(3), 250-255.
- Eryılmaz, S. (2017). Gebelikte beden imajı ve depresif davranışlar arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Ebelik Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.*
- Fard, Z.R., Azadi, A. & Veisani, Y. (2022). Body image, quality of life, and their predicting factors in pregnant women: A cross-sectional study. *Jurnal Kesehatan Masyarakat Nasional (National Public Health)*, 17(1), 17-24.
- Gümüş, A.B., Çevik, N., Hataf Hyusni, S., Biçen, Ş., Keskin, G. & Tuna Malak, A. (2011). Gebelikte benlik saygısı ve beden imajı ile ilişkili özellikler. *Anadolu Tıbbi Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 7-14.

- Habib, M.A., Raynes-Greenow, C., Nausheen, S., Soofi, S.B., Sajid, M., Bhutta, Z.A. & Black, K.I. (2017). Prevalence and determinants of unintended pregnancies amongst women attending antenatal clinics in Pakistan. *BMC Pregnancy Childbirth*, 17(1), 156-164.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Enstitüsü. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması-2018. Erişim adresi: http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2013/rapor/TNSA_2018_ana_rapor.pdf. Erişim tarihi: 23.11.2021.
- Hovardaoğlu, S. (1992). Vücut Algısı Ölçeği. *Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji Dergisi* (3P), Testler Özel Eki, 1(1),26-27.
- Huynh, S.T., Yokomichi, H., Akiyama, Y., Kohima, R., Horiuchi, S., Ooka, T. Yamagata, Z. (2020). Prevalence of and factors associated with unplanned pregnancy among women in Kosu, Japan: Cross-sectional evidence from Project Kosu, 2011-2016. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 20, 397.
- Karaşın, F.B. (2021). Gebelikte beden imajı algısı ve prenatal bağlanma arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi. T.C. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kök, G., Güvenç, G., Bilsel, H. & Güvener, A. (2018). Gebelik döneminde kadınların beden algısı farklılık gösterir mi? *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 15(4), 209-214 doi:10.5222/HEAD.2018.209
- Kumcağız, H. (2012). Gebe kadınlarda beden algısı ve benlik saygısının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, (9)2, 691-703.
- Moges, Y., Worku, S. A., Niguse, A. & Kelkay, B. (2020). Factors associated with the unplanned pregnancy at Suhul General Hospital, Northern Ethiopia, 2018. *Journal of Pregnancy*, 2020, 1-7. doi: 10.1155/2020/2926097
- Nasrabad, H.B.Z., Saadati, M. & Bagheri, A. (2018). Factors affecting unplanned pregnancy in Seman province, Iran. *Journal of Midwifery and Reproductive Health*, 6(2), 1273-1281.
- Naveed, S., Ghanilashari, U., Waqas, A., Bhuiyan, M. & Meraj, H. (2018). Gender of children and social provisions as predictors of unplanned pregnancies in Pakistan: A cross-sectional survey. *BMC Research Notes*, 11, 587. <https://doi.org/10.1186/s13104-018-3696->
- Özkan, T.K., Şimşek Küçükkeleşçe, D. & Özkan, S.A. (2020). Gebelikte prenatal bağlanma ve vücut algısı arasındaki ilişki ve etkileyen faktörler. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 49-54.
- Ranatunga, I.D.J.C. & Jayaratne, K. (2020). Proportion of unplanned pregnancies, their determinants and health outcomes of women delivering at a teaching hospital in Sri Lanka. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 20, 667.
- Sağiroğlu, A. (2019). Gebelikte beden imajı, gebelik ve doğum korkusunun benlik saygısı ile ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şeker, S., Çiğil, Canbay, F., Cesur, C. & Firouz N. (2021). Beden algısının gebelikte kilo alımı üzerine etkisi: Analitik kesitsel araştırma. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi, 9(1), 206-218.
- Türkmen, H. & Yörük S. (2022). Risk factors of striae gravidarum and chloasma melasma and their effects on quality of life. *J Cosmet Dermatol*, 17, 1-10. doi: 10.1111/jocd.14783.
- United Nations Population Fund. UNFPA. Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden COVID-19, Cinsel Sağlık, Üreme Sağlığının ve Haklarının Korunması ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Teşvik Edilmesi 2020. Erişim adresi: https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/Turkish_COVID-19_A_Gender_Lens_Guidance_Note.pdf. Erişim tarihi: 4.4.2020.
- Wellings, K., Jones, K.G., Mercer, C.H., Tanton, C., Clifton, S. & Datta, J. (2013). The prevalence of unplanned pregnancy and associated factors in Britain: findings from the third national survey of sexual attitudes and lifestyles (Natsal-3). *Lancet*, 382(9907),1807-1816.
- Yanikkerem, E., Ay, S. & Piro, N. (2013). Planned and unplanned pregnancy: effects on health practice and depression during pregnancy. *The journal of Obstet Gynaecol Research*, 39(1),180-187.